

December | Vergeten geschiedenis

De Nederlanders hebben een belangrijk stuk van hun geschiedenis verdonkeremaand. Dat raakt zowel de overheid, de ANWB als de wetenschappers. Ze hebben weinig besef van de reikwijdte van de Moderne Devotie in de Lage Landen en zijn verbaasd als hen op de oorsprong van hele wijken in de eigen stad wordt gewezen, waaraan de broeders en zusters van het Gemene Leven ten grondslag ligt.

Mink de Vries is al jaren een profeet die met enthousiasme en ontdekkingszin wijst op de honderden plaatsen die teruggaan op de Moderne Devotie, de spirituele beweging binnen de kerk aan het einde van de veertiende en de vijftiende eeuw. De beweging ontstond doordat mensen verlangden naar oprechte vroomheid en naar vernieuwing van het geestelijke elan in kerk en samenleving. Mensen die zich aansloten hebben honderden kloosters en gezamenlijke huizen bewoond, deelden hun bezit, zetten zich in voor onderwijs, kopieerden boeken en hielpen pestlijders. Mink de Vries heeft inmiddels 172 plaatsen geïdentificeerd waar de Moderne Devotie een zoutend zout was in de samenleving. In Den Bosch presenteerde hij maandag 18 december zijn meest recente inzichten.

In vogelvlucht kwamen de plaatsen voorbij. In Delft wilde de wethouder er niet aan. 'Bij ons is geen Moderne Devotie', zei hij. En hij wist niet dat de Prinsenhof, waar Willem van Oranje in 1584 werd doodgeschoten, ooit als het Sint Agathaklooster op haar grondvesten stond. 'Wij hebben niet zo'n rijke geschiedenis van Moderne Devotie', zei de conservator van het Stedelijke Museum in Kampen. Maar inmiddels zijn er rondleidingen die langs zeven locaties in de Hanzestad gaan. Zelfs Frits van Oostrom, de historische letterkundige gespecialiseerd in de Middeleeuwen, liet de canon van de Nederlandse geschiedenis aan zijn ogen voorbijgaan zonder te signaleren dat de Moderne Devotie ontbrak. Pas later bekende hij kleur, toen hij voor de televisie werd geïnterviewd en de vraag voorgelegd kreeg of er in de duistere Middeleeuwen dan geen enkel lichtpuntje te onderkennen viel en hij zei: 'Jawel, je hebt de Moderne Devotie'.

Mink de Vries noemde het onbegrijpelijk dat de Nederlanders zo weinig historisch besef aan de dag leggen. Eigenlijk zouden er honderden bordjes van de ANWB moeten worden aangepast, maar de verzoeken daartoe van Mink legde de toeristenbond naast zich neer. 'De invloed van de buitenlanders Luther en Calvijn maken we onevenwichtig en eenzijdig groot', fulmineerde de Zwolse docent. 'De Moderne Devotie is de grootste hervormingsbeweging die je in Nederland kunt ontdekken'. Hij preeste de inzet van de moderne devoten op het gebied van de ontwikkeling van mensen, steden, landschap, waterbeheer, taal, geloof, kunst, muziek, wetenschap, welzijn en welvaart.

Tijdens een rondwandeling door de Brabantse hoofdstad liet Mink de Vries de vijftig wandelaars genieten van doorkijkjes in de stad. Hij toonde de Latijnse School waar Erasmus lessen moet hebben gevolgd. En via de Schilderstraat stopte hij bij een tweetal fraterhuizen. Het ene was voor de rijke broeders. Het andere voor de

wel
-
Even
om
Bij
en
twee

minder bedeelden. Want men maakte in de Middeleeuwen scheiding tussende twee klassen. Maar de rijken betaalden ondertussen wel mee voor de armen en de armen kregen uniek in die tijd – onderwijs .

later deed Mink een hofje aan en opnieuw kwamen de verhalen. 'De zusters maakten het linnen en konden dat verkopen zonder dat ze belastingplichtig waren. Dat maakte ze minder populair bij de bevolking, omdat de mensen het zagen als een oneerlijke vorm van concurrentie. Een deel van de zusters moest op een gegeven ogenblik van de overheid uitwijken naar Vught, de concurrentie niet uit de hand te laten lopen'.

de gasthuispoort vertelde Mink over de zorg die de broeders zusters hadden voor de pestlijders. 'Geert Grote bezocht nog weken voor zijn dood de pestlijders. Hij liet zich niet weerhouden door besmettingsgevaar. Het kostte hem

uiteindelijk het leven'. Geert Grote overleed op de leeftijd van 43 jaar. De geestelijken zetten zich in voor de mensen die anders geen hulp konden verwachten. Mink liet zien hoe ze hele blokken in de stad bebouwden. 'Meestal was het net niet in het centrum, maar aan de rand, omdat daar de grond goedkoper was'. Vaak weten mensen tegenwoordig niet meer van dat verleden. 'Als je bij de Wallen komt in Amsterdam, kan je zien dat het allemaal onderdeel was van een klooster. Eberhard van de Laan benoemde het niet zo, maar zei wel verrast te zijn door het grote aantal monumenten uit die tijd'.

Voorafgaand aan de ontmoeting in Den Bosch had Mink de Vries 172 plaatsen geteld waar de Moderne Devotie wortel heeft geschoten. Sindsdien telde hij al weer verder en toen hij in Zaltbommel zich verdiepte in het plaatselijke klooster ontdekte hij dat men zich daar beriep op een eerdere kloostergemeenschap in Kloosterziel. Zo loopt de teller op en is Mink inmiddels bij de 175 plaatsen waar hij herinneringen weet van de Moderne Devotie.

Mgr. Gerard de Korte ging in op de betekenis van de Moderne Devotie voor zijn werk als bisschop. Hij refereerde aan het besef van gemeenschap (communio) binnen de vernieuwingsbeweging. Hij noemde ook de waardering van het doopsel, het geloofsgesprek (collatio) en de vriendschap met de persoon van Jezus. De bundeling van de elementen kan een basis geven voor het geloof in deze tijd. Gerard de Korte noemde dat van belang, omdat er tegenwoordig een veelheid aan religieus aanbod is. Met Danneels sprak hij van: 'Er is niet te weinig God, er zijn te veel goden'. Onder die waarneming gaat een crisis schuil van de huidige cultuur en de vraag naar God binnen het leven.

De Koreaanse theoloog prof. dr. John Choi, die met een sabbatical in Europa is, vertelde tijdens de bijeenkomst dat hij niet eerder had gehoord van de Moderne Devotie. Hij heeft recent pas ontdekt dat de Moderne Devotie belangrijk is als voorbereiding op de Reformatie. Voor hem zijn daarbij ook mensen als Johannes Celle van belang, die zich hebben ingezet voor de vernieuwing van het

onderwijs. Choi is van plan een artikel uit te brengen om zijn landgenoten in Zuid-Korea in contact te brengen met het Nederlandse erfgoed.

Dr. Charles Caspers van het Titus Brandsma Instituut sprak over de 'vernieuwing van het innerlijk', zoals het typerend is voor de Moderne Devotie. Hij refereerde aan Geert Grote die zich kritisch uitte over kloosterlingen die wel een gelofte aflegden, maar er niet naar

ze

Ds.

leefden. Aan de andere kant zijn er mensen die geen belofte uitspreken, maar uit hun levenswijze laten zien dat het evangelie in het hart hebben gesloten.

Klaas van der Kamp ging tijdens de bijeenkomst in op de populariteit van de vernieuwingsbeweging en de vraag in hoeverre deze stimulerend kan zijn voor de oecumene. Hij stelde dat de ecclesiologische oecumene in het werk van Herman Fiolet en Henk Berkhof niet verwijst naar de

moderne devotie. Op conceptueel niveau zijn er wel parallellen tussen de oecumene van het hart en de vernieuwingsbeweging uit de late Middeleeuwen.

Eén van de bezoekers vertelde dat hij regelmatig leest in 'de Naoorlog van Christus' van Thomas van Kempen. Het nogal sombere mensbeeld stoorde hem. Charles Caspers reageerde: 'Ik herken dat. Het lijkt op het eten van bonbons. Eén bonbon smaakt goed. Maar als je een hele doos in één keer leeg eet, word je ziek'. Een mevrouw uit het publiek vulde aan: 'Je moet niet vergeten dat Thomas zijn Naoorlog niet in één keer heeft opgeschreven. Hij schreef telkens invallen op op rapiaria'. De traditie is dus broksgewijze ontstaan en zou je ook broksgewijze moeten lezen.

De inleiders kregen aan het einde van de samenkomst een spiksplinternieuw boek van dr. Henk de Jong met de titel 'Dat boek is subliem' en de ondertitel 'Vincent van Gogh over de Naoorlog van Christus'. Henk de Jong laat daarin zien hoe Vincent van Gogh, die aanvankelijk in het voetspoor van zijn vader evangelist wilde worden een eerste preek hield geïnspireerd op het boek van Thomas van Kempen. Net als Mink de Vries stelt De Jong dat de belangstelling voor de Moderne Devotie ook in het analyseren van Vincent van Gogh zijn biografie onderbelicht blijft. Ook hij spreekt over de ingetogenheid (zelfverloochening) die je in het werk van Thomas terugvindt. De Jong schrijft dan concluderend: 'Het is niet moeilijk aan te tonen dat in Vincents leven veel momenten zijn geweest van 'zelfverloochening', zich schikken in de beslissingen van anderen, en van zijn eigen wil opgeven. Als het gaat over 'je kruis dragen' zal wel niemand ontkennen dat Vincent dat heeft gedaan, soms zuchtend, soms ook vrolijk, maar steeds gebukt gaande in (figuurlijke zin) onder een zwaar kruis. Het 'navolgen van Jezus' heeft hij letterlijk geprobeerd in praktijk te brengen'.

Foto's:

De eerste drie foto's geven een idee van de rondwandeling in Den Bosch; de vierde foto laat zien hoe het werk van de broeders nog in een gevelsteen recht wordt gedaan; de vijfde foto geeft een impressie van de bezinning volgend op de rondwandeling en de laatste foto laat zien hoe de 172 plaatsen zijn verdeeld in Nederland, regio's als West-Brabant, Limburg en Drenthe zijn minder sterk vertegenwoordigd - 'In Drenthe waren gewoon nog weinig bewoners', concludeerde Mink.